

Τα Κίτρινα Γιλέκα σε ένα Νέο Κοινωνικό Τοπίο

Jacqueline Reuss

Μετάφραση: Shevek

Ποιοι είναι αυτοί τέλος πάντων;

Μόλις ξεκίνησε το κίνημα των Κίτρινων Γιλέκων τον Νοέμβριο του 2018, άρχισαν να συρρέουν από το εξωτερικό ερωτήματα για την ερμηνεία του. Ποιος είναι αυτός ο κόσμος; Για να είμαι ειλικρινής, δεν μπορούσα να απαντήσω σε αυτή την ερώτηση με σιγουριά. Μήπως αυτό το κίνημα δεν ήταν τίποτα περισσότερο από ένα νέο λαϊκιστικό ξέσπασμα; Ένα διαταξικό μείγμα μικρών επιχειρηματιών, ελεύθερων επαγγελματιών και εργατών; Μήπως ήταν κάποιου είδους δεξιά ή ακόμα και ακροδεξιά αντίδραση; Καθώς η κυβέρνηση χτυπιόταν στην προσπάθειά της να το χαλιναγωγήσει, υποχωρώντας τελικά στο ζήτημα της φορολογίας των καυσίμων, αντιλήφθηκα ότι αυτό το κίνημα ήταν πιο σημαντικό απ' ό,τι αρχικά πίστευα. Συνοψίζοντας τις διαφορετικές θέσεις που εκφράζονταν εντός του χώρου της υπεραριστεράς στη Γαλλία, από τη μια μεριά υπήρχαν αυτοί που η επαναστατική τους καθαρότητα τους εμπόδιζε ακόμα και να πλησιάσουν τις Σαββατιάτικες διαδηλώσεις, ώστε να μην διακινδυνεύσουν, υποθέτω, να μολυνθούν. Από την άλλη μεριά, άλλοι υποστήριζαν ότι επρόκειτο για εξέγερση ή, γιατί όχι, ακόμη και για επανάσταση. Και εκτός από αυτούς, υπήρχαν άλλοι, συμπεριλαμβανομένου και εμού, που συμμετείχαν διότι τα Κίτρινα Γιλέκα έδειχναν να είναι «εχθροί του εχθρού μας».

Καθώς οι «Πράξεις» του κινήματος διαδέχονταν η μία την άλλη (με την πιο πρόσφατη Σαββατιάτικη διαδήλωση τη στιγμή που γράφεται το κείμενο να είναι η 43^η Πράξη στις 7 Σεπτεμβρίου) άρχισα να καταλαβαίνω όλο και περισσότερο ότι τα Κίτρινα Γιλέκα δεν επιδέχονται ορισμού. Ξεπήδησαν ταυτόχρονα αιτήματα για περισσότερο κράτος –νοσοκομεία, σχολεία, φροντίδα ηλικιωμένων, γιατρούς κ.λπ.– και λιγότερο κράτος – λιγότεροι και χαμηλότεροι φόροι. Τα μεμονωμένα περιστατικά (αντιμεταναστευτικού, αντισημιτικού) ρατσισμού μπήκαν στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων και η ιδεολογική σύγχυση ήταν ο κανόνας – από τα αιτήματα για την προστασία των μικρομαγαζατόρων ή την εθνική βιομηχανία μέχρι τις γαλλικές σημαίες που φοριούνταν σαν μπερτες έχοντας πάνω τους γραμμένα προσωπικά συνθήματα. Οι συμμετέχοντες στις συχνά βίαιες διαδηλώσεις στο Παρίσι και άλλες μεγάλες πόλεις φαίνονταν, όσο περνούσε ο καιρός, να έχουν όλο και λιγότερη σχέση με τις ομάδες που συμμετείχαν στα μπλόκα των οδικών κόμβων στις μικρές πόλεις που σταματούσαν ή φίλτραραν την κίνηση. Ωστόσο, παρά αυτή την ανομοιογένεια, ορισμένα καθοριστικά χαρακτηριστικά είναι κυρίαρχα, με τα κυριότερα από αυτά να είναι η απόλυτη απόρριψη κάθε αντιπροσώπευσης (είτε πρόκειται για αυτοανακηρυγμένους εκπροσώπους, για συνδικαλιστές ή για οποιονδήποτε άλλον) και της πολιτικής εν γένει,

καθώς και το ότι οι ρίζες του κινήματος βρίσκονται αναμφισβήτητα στις αγροτικές περιοχές και τις μικρές πόλεις.

Αντί να κάνω εικασίες για το τι οδήγησε τα Κίτρινα Πλέκα να ενωθούν γύρω από φαινομενικά ασυμβίβαστα αιτήματα, εστίασα στις ρίζες του και ξαναμελέτησα το βιβλίο του Philip Neel, *Hinterland* [Ενδοχώρα],¹ το οποίο δίνει τροφή για σκέψη.

Ένα πλέγμα κόμβων και αξόνων

Η επιμελητεία της παγκόσμιας αλυσίδας μεταφορών (logistics) είναι αναγκαία για τον συντονισμό ενός απίστευτα σύνθετου δικτύου παραγωγής και κυκλοφορίας ενός πρωτοφανούς όγκου αγαθών. Μια χούφτα

αστικών κέντρων και μεγαλουπόλεων αποτελούν τους κόμβους ή τις εστίες γύρω από τις οποίες οι διεθνείς εφοδιαστικές αλυσίδες διακλαδώνονται. Στα εσωτερικά προάστια² μένουν φτωχότεροι κάτοικοι που έχουν εξοβελιστεί από το κέντρο της πόλης λόγω των υψηλών ενοικίων μαζί με νεοφερμένους εσωτερικούς ή ξένους μετανάστες που εργάζονται σε χαμηλόμισθες θέσεις εργασίας. Στις εξώτερες παρυφές λίγο πιο πέρα, οι «εφοδιαστικές-βιομηχανικές» ζώνες έχουν εισάγει νέες ψηφιακές τεχνολογίες και καινοτομίες στα συστήματα αέριων και θαλάσσιων μεταφορών. Αυτοί οι εφοδιαστικοί κόμβοι εξυπηρετούν τη μεταποίηση, το χονδρεμπόριο, την αποθήκευση και τις μεταφορές. Τοποθετημένοι πάνω στους διαμετακομιστικούς άξονες, απασχολούν μεγάλο αριθμό εργαζομένων και έχουν αδηφάγες απαιτήσεις χώρου (για να εξυπηρετηθεί η φόρτωση και η εκφόρτωση των εμπορευμάτων). Αυτή η «εγγύς ενδοχώρα» επεκτείνεται κατά πλάτος σε άξονες, επί των οποίων εμπορευματοκιβώτια, δέματα, μη συσκευασμένα εμπορεύματα και ημιτελή προϊόντα ταξινομούνται, υφίστανται επεξεργασία, πακετάρονται και μεταφέρονται σε κάποιο άλλο μέσο μεταφοράς. Τέλος, οι άξονες στενεύουν καθώς απομακρύνονται από αυτούς τους κόμβους, μέχρι εν τέλει να φτάσουν στις αγροτικές περιοχές που ο Neel ονομάζει «απώτερη ενδοχώρα».

Σύμφωνα με τον Neel, αυτή η αδρή διαμόρφωση είναι κατά βάση μια διεθνής «γεωγραφία». Για εμάς, μπορεί να αποτελέσει εργαλείο για τον εντοπισμό και την κατανόηση των κοινών στοιχείων παρά τις σημαντικές διαφορές μεταξύ της Κίνας, των ΗΠΑ και, ας πούμε, της Γαλλίας.

1. Philip Neel, *Hinterland: America's New Landscape of Class and Conflict*, Reaktion Books, 2018

2. Τα εσωτερικά προάστια (inner-ring suburbs) απαντώνται κυρίως στις ΗΠΑ και αναπτύσσονται γύρω από οδικούς ή σιδηροδρομικούς άξονες που τα συνδέουν με τα αστικά κέντρα.

Η αποβιομηχάνιση ξεκίνησε στην αμερικανική «ζώνη της σκουριάς» (rust belt) περίπου πριν από 50 χρόνια. Η Ευρώπη σύντομα ακολούθησε και, μετά την κρίση του 2008, ακόμα και στην Κίνα υπήρξε ένα κύμα κλεισίματος εργοστασίων. Στην «ανάκαμψη χωρίς θέσεις εργασίας» (jobless recovery) μετά την κρίση, ο μεγαλύτερος αριθμός θέσεων εργασίας και η αυξημένη κερδοφορία στον τομέα των υπηρεσιών συνοδεύει τη στασιμότητα της ανάπτυξης του ΑΕΠ και την αυξανόμενη επισφάλεια των εργαζομένων (τόσο των ανέργων όσο και των υποαπασχολούμενων). Το εισοδηματικό χάσμα εντός των λεγόμενων αναπτυσσόμενων χωρών συνεχίζει να διευρύνεται. Τα κέντρα και οι άξονες γίνονται εστίες προσέλκυσης ευκατάστατων «δημιουργικών εργαζομένων» και τραπεζικών στελεχών από όλη την υφήλιο, ενώ οι αγροτικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένων αυτών στις οποίες υπάρχει κάποια βιομηχανική δραστηριότητα (βιομηχανικές φάρμες, μαζικά συγκροτήματα logistics, παραγωγή ενέργειας, εξόρυξη πόρων κ.λπ.) μετατρέπονται σε ερήμους· στην «εγγύς ενδοχώρα» ολόκληρες πόλεις ολισθαίνουν στη φτώχεια ενώ τα προάστια, χάνοντας τις μεσαίες τάξεις που κατοικούσαν σε αυτά, μετατρέπονται σε μαύρα γκέτο ή σε φτωχογειτονιές μεταναστών.

Στην Κίνα, οι μεγαλουπόλεις που έχουν πληθυσμό πάνω από 10 εκατομμύρια ή και περισσότερο ορισμένες φορές ενοποιούνται και σχηματίζουν μεγα-περιφέρειες όπως η περιφέρεια Γκουανγκτζού-Σενζέν-Χονγκ Κονγκ. Η Σενζέν ήταν μια εμπορική πόλη μεσαίου μεγέθους που περιβαλλόταν από βαλτότοπους μέχρι το 1980 όταν επιλέχθηκε για τη δημιουργία της πρώτης Ειδικής Οικονομικής Ζώνης της Κίνας, σηματοδοτώντας το άνοιγμα της χώρας στην παγκόσμια οικονομία. Οι μετανάστες εργάτες συνέρρευσαν στα «χωριά» βόρεια

της Σενζέν, ακολουθώντας τις βιομηχανίες εντάσεως εργασίας καθώς αυτές επεκτεινόταν όλο και πιο μακριά από το κέντρο της πόλης. Πλησιέστερα σε αυτό, η παραγωγή στις νέες βιομηχανικές ζώνες αναβαθμίστηκε σε παραγωγή εντάσεως κεφαλαίου υψηλής τεχνολογίας. Στην Κίνα ως σύνολο, ωστόσο, ορισμένες αντίρροπες τάσεις επιβράδυναν την αστική συγκέντρωση: δεκαετίες απαγόρευσης της μετανάστευσης καθώς και ισχυροί κανονισμοί προστασίας της καλλιεργήσιμης γης. Επισήμως, το 2015 ο πληθυσμός της Κίνας ήταν «μόνο» κατά 56% αστικός.

Στις ΗΠΑ, οι πόλεις αντιστοιχούν στο 90% της συνολικής οικονομικής παραγωγής της χώρας (σύμφωνα με στοιχεία του 2011), η οποία συγκεντρώνεται σε υψηλής οικονομικής απόδοσης δραστηριότητες: χρηματοπιστωτικές-ασφαλιστικές δραστηριότητες και διαχείριση ακίνητης περιουσίας, επιχειρηματικές υπηρεσίες (νομικές υπηρεσίες, υπηρεσίες μάρκετινγκ), υψηλή τεχνολογία και άλλες δραστηριότητες της «δημιουργικής τάξης». Περικυκλώνοντας αυτές τις νησίδες ευμάρειας, η εγγύς ενδοχώρα των εφοδιαστικών-βιομηχανικών ζωνών σταδιακά υποχωρεί και μετατρέπεται στην απώτερη ενδοχώρα της γεωργίας, της παράνομης οικονομίας, των σε μεγάλο βαθμό εγκαταλελειμμένων χωραφιών, εργοστασίων και δασών. Η οικονομική παραγωγή στους μητροπολιτικούς δήμους είναι διπλάσια από αυτή στην εγγύς και την απώτερη ενδοχώρα (το 2015). Στις μακρινές αυτές περιοχές, η παράνομη (παραγωγή χασίς, μεθαμφεταμίνης και οπιοειδών) καθώς και η σκιώδης (άτυπη αλλά νόμιμη) οικονομία αντιστοιχούν σχεδόν στη μισή απασχόληση· το άλλο μισό εργατικό δυναμικό εργάζεται κυρίως στην εκπαίδευση και την υγεία, τη μεταποίηση, τη γεωργία, στον εξορυκτικό κλάδο καθώς και σε θέσεις εργασίας που

είναι συνδεδεμένες με κρατικές υπηρεσίες ή με τη διασκέδαση. Με την κατάρρευση των παραγωγικών βιομηχανιών, οι άνθρωποι εξαρτώνται ολοένα και περισσότερο από τις θέσεις εργασίας στον δημόσιο τομέα, οι οποίες επίσης μειώνονται λόγω της περικοπής των δαπανών.

Η βιομηχανία, περισσότερο επεκτατική από ποτέ, έχει μετασηματίσει την υφήλιο μέσω ενός άνευ προηγουμένου κύματος αστικοποίησης. Ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής έχει διεισδύσει σχεδόν παντού. Τα δίκτυα των υποδομών της εφοδιαστικής αλυσίδας εκτείνονται σε όλη την ενδοχώρα³ είναι πυκνότερα στα περίχωρα των μεγάλων μητροπολιτικών ζωνών και πιο αραιά προχωρώντας προς την απώτερη ενδοχώρα των αγροκτημάτων και των ερημότοπων. Το πλεονάζον προλεταριάτο που είναι απλωμένο κατά μήκος των μεγάλων αξόνων εξαρτάται για την επιβίωσή του από τους δεσμούς με το κέντρο της πόλης. Βιώνει τον διαχωρισμό, ακόμη και τον κατακερματισμό: «Κάθε άτομο σταδιακά αποξενώνεται από όλα τα άλλα καθώς η καρδιά της παραγωγής γίνεται πιο αδιαφανής, καθώς η απόσταση μεταξύ των κόμβων της εφοδιαστικής αλυσίδας μεγαλώνει και καθώς η βασική υποδομή του κόσμου γίνεται πιο σύνθετη».³

Πού κολλάει η Γαλλία;

Η αστική επέκταση (urban sprawl) που χαρακτηρίζει τις ΗΠΑ έρχεται σε αντίθεση με το σχέδιο των ευρωπαϊκών πόλεων, που χαρακτηρίζονται από τη μεσαιωνική κληρονομιά των εξαιρετικά πυκνών αστικών κέντρων. Πέρα από τέτοιες διαφορές, ωστόσο, η «νέα κοινωνική γεωγραφία» την οποία διέκρινε ο Γάλλος γεωγράφος Christophe Guilluy έχει εντυπωσιακές

ομοιότητες με το «νέο κοινωνικό τοπίο» του Neel. Ο Guilluy, που συχνά έχει κατηγορηθεί ότι δεν είναι πολιτικά ορθός ή ακόμη ότι είναι συντηρητικός, προειδοποίησε ήδη από το 2014 για την ανάδυση μιας αντι-κοινωνίας στις περιοχές που είναι απομακρυσμένες από τα μεγάλα αστικά κέντρα. Προτείνει μια τυπολογία που έρχεται σε αντίθεση με την επίσημη τυπολογία της στατιστικής υπηρεσίας INSEE, σύμφωνα με την οποία το 95% του πληθυσμού ζει «σε αστικές συνθήκες». Όπως σημειώνει, η Γαλλία χωρίζεται στα δύο: από τη μια μεριά, στις πυκνοκατοικημένες μητροπολιτικές ζώνες που ωφελούνται από την παγκόσμια οικονομία και, από την άλλη μεριά, σε μια εύθραυστη, λαϊκή, «περιφερειακή Γαλλία» που περιλαμβάνει μικρότερες πόλεις και κωμοπόλεις καθώς και αγροτικές περιοχές. Σύμφωνα με την τυπολογία που εισήγαγε, η πρώτη αντιστοιχεί σε ένα ποσοστό χαμηλότερο από 40% του συνολικού πληθυσμού και η δεύτερη σε 61% (έναντι των επίσημων στατιστικών που ανέρχονται σε 83 και 17 τοις εκατό αντίστοιχα).⁴

Ο Guilluy περιγράφει μια «νέα πραγματικότητα», την πραγματικότητα του μέσου εργάτη, υπαλλήλου, αγρότη, αυτοαπασχολούμενου, νεολαίου, συνταξιούχου, οι περισσότεροι εκ των οποίων τη βγάζουν με λιγότερα χρήματα, μερικές φορές με πολύ λιγότερα χρήματα, από το μέσο (median) εισόδημα. Η συμβατική διάκριση ανάμεσα στους εργάτες και τους υπαλλήλους, ανάμεσα στη βιομηχανία και τις υπηρεσίες τείνει να εξαφανιστεί. Αντίθετα προς τον πιο ευκατάστατο πληθυσμό των μεγαλουπόλεων ή τον νεότερο πληθυσμό των ακραία φτωχών μεταναστών των εσωτερικών προαστίων, αυτές οι νέες πληθυσμιακές κα-

3. Ό.π., σ. 47.

4. Christophe Guilluy, *La France Périphérique: Comment On A Sacrifié les Classes Populaires*, 2014.

τηγορίες, που έχουν εξοβελιστεί από την παραγωγική διαδικασία η οποία παλιότερα εντοπιζόταν μέσα και γύρω από τις πόλεις, ζουν στην «απώτερη ενδοχώρα».

Καθώς η Γαλλία προσαρμόζεται σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία, οι μεγαλύτερες πόλεις υφίστανται μια αμφίδρομη διαδικασία αποβιομηχάνισης και κυριλοποίησης. Η βιομηχανία μετεγκαθίσταται στο εξωτερικό καθώς επίσης και σε ημιαστικές και αγροτικές περιοχές, όπου η μαζική βιομηχανία δίνει τη θέση της σε μικρότερες παραγωγικές μονάδες. Καθώς το ποσοστό των λευκών χειρωνάκτων εργατών στις μεγαλύτερες πόλεις μειώνεται, τα στελέχη, το διοικητικό προσωπικό και οι επαγγελματίες εγκαθίστανται στα κέντρα των πόλεων για να καλύψουν την αυξημένη ζήτηση σε εργατικό δυναμικό υψηλής ειδίκευσης.

Σύμφωνα με πρόσφατες εκτιμήσεις, τα δύο τρίτα του ΑΕΠ της Γαλλίας παράγονται στις μεγαλουπόλεις, εκ των οποίων το 1/3 στην ευρύτερη περιοχή του Παρισιού. Όπως στην πλειοψηφία των βιομηχανοποιημένων χωρών, τα περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες παράγονται σε μερικές μόνο μεγάλες πόλεις. Οι οικονομίες τους έχουν μέσα στο πέρασμα των ετών εξειδικευτεί σε τομείς που είναι στενά συνδεδεμένοι με την παγκόσμια οικονομία και που προσφέρουν μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης: Έρευνα και Ανάπτυξη, διανοητική εργασία, μανάτζμεντ, χρηματοπιστωτικός τομέας, εμπόριο (εφοδιασμός και μεταφορές), κουλτούρα και υπηρεσίες διασκέδασης.

Η ίδια πόλωση υπάρχει και στην αγορά εργασίας: η ζήτηση για εργασία στις κυριλοποιημένες μεγαλουπόλεις είναι αρκετά δυναμική, παρά το μεγάλο χάσμα της ανισότητας, ώστε να επιτρέπει την οικονομική και κοινωνική ενσωμάτωση των πληθυσμών των μεταναστών που ζουν στα εσωτερικά προάστια. Η ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή φαίνεται να έχει απολέ-

σει τις μεσαίες τάξεις που κατοικούσαν σε αυτή, με αποτέλεσμα να έχουν μείνει από τη μια μεριά τα πλουσιότερα κομμάτια, είτε ανήκουν στην παραδοσιακή αστική τάξη είτε στους γιάπηδες, και από την άλλη μεριά οι νεοφερμένοι και, τις περισσότερες φορές, επισφαλείς μετανάστες. Εντούτοις, ο Guilluy υποστηρίζει ότι τα πιο ενσωματωμένα και μορφωμένα νοικοκυριά μεταξύ των δεύτερων έχουν πετύχει να φύγουν από αυτές τις γειτονιές σχηματίζοντας μια «νέα μεσαία τάξη». Έτσι, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι στον βαθμό που το φιλελεύθερο κοινωνικό μοντέλο καταφέρνει να προσαρμόζεται στην ανάπτυξη μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, η «ανισότητα μπορεί να λειτουργεί».

Αντιθέτως, μακριά από τα πιο ενεργά αποθέματα εργασιακής δύναμης, πολλοί εργάτες ζουν σε αποβιομηχανοποιημένες περιοχές όπου η ανεργία αυξάνεται και οι περισσότερες δουλειές είναι χαμηλής ειδίκευσης και επισφαλείς. Η μείωση του πληθυσμού της γαλλικής υπαίθρου που διήρκεσε έναν αιώνα σταθεροποιήθηκε τη δεκαετία του 1970 και ο αγροτικός πληθυσμός στην πραγματικότητα αυξήθηκε στα χρόνια

που μεσολάβησαν μέχρι το 2007 – συχνά ήταν άνθρωποι που δεν διέθεταν πια τις οικονομικές δυνατότητες να ζήσουν μέσα ή γύρω από μια μεγαλούπολη. Η «προαστιοποίηση» των περιχώρων των πόλεων δημιούργησε ένα είδος αστικής επέκτασης των μαγαζιών, των υπηρεσιών και της μικρής βιομηχανίας. Αυτή η «περιφερειακή Γαλλία» χτυπήθηκε πιο σκληρά από την κρίση του 2008. Οι μικρές πόλεις έχασαν μεγάλο μέρος της εναπομένουσας βιομηχανίας τους και μόνο οι θέσεις εργασίας στον δημόσιο τομέα ή στην παροχή υπηρεσιών φροντίδας στο σπίτι μπόρεσαν να αντισταθμίσουν την επιδεινούμενη κατάσταση της αγοράς εργασίας. Την ίδια στιγμή, το Κράτος άρχισε να κλείνει δημόσιες υπηρεσίες στις επαρχίες, όπως σχολεία, νοσοκομεία και μαιευτήρια, καθώς τα καφέ και τα μαγαζιά κατέβαζαν και αυτά τα ρολά τους. Η αξία της γης έπεσε και ο κόσμος είχε όλο και μεγαλύτερες δυσκολίες να τα βγάλει πέρα, με τις υποθήκες των σπιτιών, το χρέος και την αδυναμία εξόφλησής του και, πιο άμεσα, με το αυξημένο κόστος απόκτησης και διατήρησης του αυτοκινήτου που είναι απαραίτητο για τη μετακίνηση προς τη δουλειά που βρίσκεται σε μεγάλη απόσταση.

Η αυξανόμενη δυσaréσκεια στην ύπαιθρο ξέσπασε για πρώτη φορά στα τέλη του 2013. Ξέσπασαν ταραχές στη δυτική Γαλλία ενάντια στις μαζικές απολύσεις σε ένα εργοστάσιο επεξεργασίας τροφίμων και ενάντια σε έναν νέο «οικολογικό φόρο» στα φορτηγά. Σε ένδειξη διαμαρτυρίας καταστράφηκαν γερανογέφυρες που είχαν τοποθετηθεί στους αυτοκινητόδρομους για τον εντοπισμό των βαρέων οχημάτων και την επιβολή του φόρου και οι εργάτες διαδήλωσαν δίπλα στους εργοδότες, τους αγρότες και τους οδηγούς φορτηγών σε ένα καθαρά διαταξικό κίνημα που έγινε γνωστό ως «Bonnetts Rouges» (κόκκινα καπέλα).

Για πρώτη φορά, η εξέγερση κόχλαζε όχι στις μεγαλύτερες πόλεις της περιοχής αλλά στις πόλεις μικρού και μεσαίου μεγέθους και στην ύπαιθρο. Ο πυροκροτητής ήταν η μείωση της παραγωγής, οι όλο και συχνότερες απολύσεις τις τελευταίες δεκαετίες, οι οποίες πραγματοποιούνταν σε επιχειρήσεις που ήταν πολύ μικρές με αποτέλεσμα οι εργάτες να μην έχουν την προστασία των χρηματοδοτούμενων από την κυβέρνηση πλάνων αναδιάρθρωσης.

Το χάσμα συνέχισε να μεγαλώνει, όχι απλώς μεταξύ οικονομικών κατηγοριών αλλά και μεταξύ περιοχών. Η κινητικότητα στις παγκοσμιοποιημένες μεγαλουπόλεις και τις γειτονίες των μεταναστών που τις περιβάλλουν έρχεται σε αντίθεση με τις σχετικά στατικές συνθήκες, που είναι γενικά επιβεβλημένες και όχι επιλεγμένες, στην απώτερη ενδοχώρα. Οι δημόσιες συγκοινωνίες είναι εκεί πενιχρές ή εντελώς απύρακτες και η μετακίνηση με το αυτοκίνητο μπορεί να αντιστοιχεί στο ξόδεμα περίπου ενός τετάρτου του κατώτερου μισθού. Σε περιοχές όπου η βιομηχανία έχει σχεδόν εξαλειφθεί, τα στελέχη μετακομίζουν σε άλλες περιφέρειες, ενώ μια εργατική οικογένεια έχει στην καλύτερη περίπτωση την οικονομική δυνατότητα να μετακομίσει σε κάποια κοντινή περιοχή όπου τουλάχιστον μπορεί να βρεθεί κάποια δουλειά.

Και μετά λένε ότι τα Κίτρινα Γιλέκα ξεπήδησαν από το πουθενά.

Το Σάββατο 17 Νοεμβρίου του 2018 120.000 έως 1.000.000 άνθρωποι φόρεσαν κίτρινα γιλέκα και βγήκαν στον δρόμο για να διαμαρτυρηθούν ενάντια στην αύξηση του φόρου της βενζίνης και του ντίζελ. Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι η γεωγραφία της συμμετοχής στα Κίτρινα Γιλέκα κατά τη διάρκεια των εβδομάδων που ακολούθη-

σαν αντιστοιχεί στο μεταβαλλόμενο κοινωνικό τοπίο που περιέγραψε ο Christophe Guilluy τέσσερα χρόνια πρωτότερα, καθώς και στην έννοια της απώτερης ενδοχώρας του Neel. Αντίθετα από τα Bonnets Rouges, αυτή τη φορά το κίνημα εξαπλώθηκε σε ολόκληρη τη Γαλλία, με την εξαίρεση αρχικά των πλούσιων μεγαλουπόλεων και των εσωτερικών προαστίων τους. Ήταν πιο μαζικό στην περιοχή που έχει ονομαστεί «Diagonale du Vide» («άδεια διαγώνιος», η οποία έχει ονομαστεί έτσι λόγω της μικρής πληθυσμιακής πυκνότητάς της), μια λωρίδα εδάφους που εκτείνεται περίπου από τα βορειανατολικά μέχρι τα νοτιοδυτικά κατά μήκος της κεντρικής Γαλλίας, αλλά και ευρύτερα, στις απομακρυσμένες περιοχές των προαστίων και της υπαίθρου όπου τα αυτοκίνητα έχουν μετατραπεί σε ζωτική αναγκαιότητα. Ένας ειδικός στη δημογραφία, ο Hervé Le Bras, συνέκρινε τον αριθμό των διαδηλωτών των Κίτρινων Γιλέκων (τα επίσημα νούμερα που έδωσε η αστυνομία) με τον συνολικό πληθυσμό σε κάθε ένα από τα γαλλικά διοικητικά *départements* (διαμερίσματα)· ο χάρτης του δείχνει ότι τα μικρότερα, λιγότερο πολυπληθή *départements* είχαν τα μεγαλύτερα ποσοστά συμμετοχής στα Κίτρινα Γιλέκα.

Τα Κίτρινα Γιλέκα δεν είναι τόσο απελπιστικά φτωχά όσο είναι οικονομικά επισφαλής, πράγμα που σημαίνει ότι κάθε μεταβολή, λ.χ. στο κόστος της βενζίνης, μπορεί να σημάνει την καταστροφή. Στερούμενα αποθεμάτων, είναι στη μεγάλη τους πλειοψηφία προλετάριοι, είτε αναγνωρίζουν την ταξική τους ταυτότητα είτε όχι. Οι εργάτες στις μικρές και τις μεσαίες επιχειρήσεις, οι χαμηλόβαθμοι δημόσιοι υπάλληλοι, οι άνεργοι και οι συνταξιούχοι, ως επί τω πλείστον πληρώνουν φόρους και ο μισθός τους είναι χαμηλότερος από τον μέσο μισθό, ωστόσο είναι αρκετά υψηλός

ώστε να μην πληρούν τις προϋποθέσεις για να λάβουν κρατικά επιδόματα. Ακόμη κι αν περιγράφουν τον εαυτό τους ως «λαό» ή ως «πολίτη» και παρόλο που το αίτημά τους για «πραγματική δημοκρατία» θυμίζει παλιότερα διαταξικά κινήματα στη Γαλλία και αλλού, η ταξική τους σύνθεση δεν είναι κατά βάση διαταξική.⁵ Στην πραγματικότητα, τα Κίτρινα Γιλέκα συμμετέχουν συχνά σε κοινές δράσεις με απεργούς, που πολλές φορές είναι συνάδελφοί τους. Για να αναφέρουμε μόνο ορισμένα παραδείγματα: απεργοί, συμπεριλαμβανομένων πολλών Κίτρινων Γιλέκων, μπλόκαραν τη λειτουργία ενός υπερβολάβου της Airbus κοντά στην Τουλούζη· οι απεργοί της Ford-Blancquefort διαδήλωσαν μαζί με τα Κίτρινα Γιλέκα στο Μπορντώ και από κοινού κατέλαβαν μια αντιπροσωπεία της Ford· τα Κίτρινα Γιλέκα βοήθησαν τους απεργούς να φιλτράρουν την κίνηση των φορτηγών που εισέρχονταν σε μια αποθήκη της Amazon στη Βόρεια Γαλλία· οι εργάτες στην εταιρεία logistics Geodis στην περιοχή του Παρισιού από την αρχή συμμετείχαν στις διαδηλώσεις των Κίτρινων Γιλέκων και στα «όμορφα μπλόκα» τους (sic!) ενώ ταυτόχρονα έκαναν απεργία ενάντια στην επιχείρησή τους.

Πέρα από τα φωσφορίζοντα γιλέκα, το κίνημα βρήκε την ενότητά του στις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες των ανθρώπων που συμμετείχαν σε αυτό στην απώτερη ενδοχώρα του μεταβαλλόμενου τοπίου του καπιταλισμού, στην καθημερινή σκλαβιά για να τα βγάλουν πέρα. Αυτή η νέα γεωγραφία θέτει υπό αμφισβήτηση την παραδοσιακή εικόνα της βιομηχανικής εργατικής τάξης. Είναι καιρός να εξετάσουμε πιο προσεκτικά και ρεαλιστικά τι είναι αυτό που ορίζει το προλεταριάτο στις

5. Βλ. επίσης το άρθρο του Tristan Leoni, «Gilets Jaunes, quel est votre métier?», 2^ο μέρος του κειμένου *Sur les Gilets Jaunes*.

σημερινές «αναπτυγμένες χώρες», όπου οι περισσότεροι από εμάς ζουν, εργάζονται και αγωνίζονται.

Τώρα, καθώς τα φύλλα των δέντρων κιτρινίζουν στη γαλλική ύπαιθρο, οι Σαββατιάτικες διαδηλώσεις επανήλθαν δριμύτερες: ένα περιπολικό πυρπολήθηκε, δακρυγόνα και χειροβομβίδες κρότου-λάμψης, νέες συλλήψεις. Το πεδίο δράσης του κινήματος των Κίτρινων Πιλέκων έχει εμφανώς μετατοπιστεί κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού από τους οδικούς κόμβους της υπαίθρου στις πόλεις και, επιπροσθέτως, η συμμετοχή μακράν απέχει του να είναι μαζική. Οι πολιτικές ομάδες και τα συνδικάτα εισβάλλουν, υπονομεύοντας φαινομενικά την ταυτότητα του κινήματος ενάντια στην αντιπροσώπευση και την πολιτική. Ωστόσο, τα Κίτρινα Πιλέκα έχουν επανειλημμένα αποδείξει την ικανότητά τους να δημιουργούν εκπλήξεις και γι' αυτό αντί να γράψω τη νεκρολογία τους ανυπομονώ να δω πώς θα εξελιχθεί η «reentrée» (επιστροφή)!

Σεπτέμβριος 2019